

ניתן להשיג את העלון
בנקודות רבות ברחבי הארץ
בתוך ה'אוסף גליונות' של 'צוף'

בס"ד - גליון מס' 96
נא לא להוציא מביהמ"ד
עד יום ב' הבעל"ט

כל הזכויות שמורות למו"ל

מים זכים

דורשי רשומות אמרו 'אין מים אלא תורה'
שנאמר 'הוי כל צמא לכו למים' (ב"ק פכ.)

פורים

הגדולה, - וצ"ע בזה דהרי קיי"ל ברמ"א (בריש ס"י תרצה) ד'מצוה להרבות בסעודת פורים', ומעתה צ"ע בזה, דלכאוי במה שאוכלים בתחילה סעודה קטנה בשחרית, הרי כבר יוצאים בה יד"ח סעודת פורים, (וכמבואר לעיל שלכן כששכח על הניסים בברהמ"ז דסעודת פורים שלאחר המנחה, אינו חוזר לכוי"ע וכנ"ל), וא"כ נמצא שבאכילת הסעודה הקטנה שבשחרית מפסידים את המצוה להרבות בסעודת פורים.

כיון שלדברי הגר"ח מבריסק הנ"ל, לכאוי לא יועיל להרבות אח"כ בסעודה השנייה והגדולה שעושים לאחר מנחה, כיון שלדעתו לכאוי י"ל, שלאחר שכבר יצאו יד"ח המצוה בסעודה הקטנה שבשחרית, תו אין שייך לקיים את ההידור מצוה לחודי בסעודה נוספת, מאחר שבעצם כבר נסתלקה מצוותו וכנ"ל, - וא"כ צ"ע טובא מה הביאור במה שנוהגים לאכול סעודה קטנה בשחרית וכנ"ל.

- ג -

וביתר יש להקשות טובא מהנ"ל, על דברי הגרש"ז אויערבך זצ"ל לגבי סעודת שבת, וכדלהלן.

דהנה בספר 'שמירת שבת כהלכתה' (פרק נו הע' לב) כתב בשם הגרש"ז אויערבך זצ"ל לגבי סעודת שבת, שמי שאכל בתחילה פת הבאה בכיסנין (עוגות וכדו') לפני הסעודה השנייה בשבת בבוקר, - ואח"כ אכל את הסעודה השנייה, - וכשבירך ברכת המזון שחכ ולא אמר 'רצה', אזי דינו דצריך לחזור ולברך שוב ברהמ"ז.

ואף דהיי מקום לומר, דבמה שאכל לפני הסעודה השנייה פת הבאה בכיסנין כבר יצא בזה יד"ח הסעודה השנייה, וא"כ נמצא שכעת הוא אכל את הסעודה השלישית, וקיי"ל דכשכח 'רצה' בסעודה שלישית, אינו חוזר ומברך, (וכך באמת דן בכה"ג בקה"י (ברכות ס"י טז) לפוטרו מלחזור ולברך מטעם זה).

מ"מ ביאר בספר הני"ל זצ"ל, 'שמעתי מהגרש"ז אויערבך (דצריך לחזור ולברך), דהרי מה שנהוג שרבים מקדשים בבוקר ואוכלים מיני מזונות, כוונתם ודאי רק לצאת ידי קידוש במקום סעודה, ולא לסעודת שבת שצריכה פת (וא"כ כעת הוא עומד בסעודה השנייה, ולא בסעודה השלישית)', עכ"ל עיי"ש.

והנה לכאוי מסתבר דאין כוונת הגרש"ז זצ"ל, שכשהעולם מקדש על עוגות, כולם זוכרים לכיון להדיא שלא לצאת בזה יד"ח הסעודה השנייה, - אלא נראה דכוונתו לומר, שכיון שבדעתם לאכול אח"כ את הסעודה השנייה עם בשר ודגים וכל מטעמים, אי"כ זה גופא נחשב כאילו כיוונו להדיא שלא לצאת באכילת העוגות יד"ח הסעודה השנייה, (ולכן י"ל שלא יצא בזה יד"ח אע"פ שיהנה, ע"י במשני"ב ס"י תעה ס"ק לו, ובשעה"צ שם, ואכמ"ל).

- ד -

ומעתה יש להקשות, דלדברי הגרש"ז הנ"ל לכאוי גם בסעודת פורים יש לומר הכי, דהא גופא מה שבדעתם לאכול אחרי מנחה את הסעודת פורים הגדולה, הוי ככוונה להדיא שאינם רוצים לצאת יד"ח סעודת פורים בסעודת השחרית הקטנה.

במשנ"ב בהל' סעודת פורים (ס"י תרצה ס"ק טו) כתב וז"ל, 'ואם שכח לומר על הניסים (בברכת המזון), י"א דמחזירין אותו, וי"א דאין מחזירין אותו, וספק ברכות להל'.

'ודווקא (כששכח לומר על הניסים) בסעודה ראשונה שאוכל בו ביום (בהא פלגי אם מחזירין אותו), אבל (אם שכח לומר על הניסים) בסעודה שנייה שאוכל אחר המנחה שקורין (אותה) סעודת פורים, וכבר אכל סעודה אחת ביום, שוב אין מחזירין אותו לכוי"ע', עכ"ל.

ובביאור הדברים יעוי' במג"א (ס"ק טו), שהטעם שבכה"ג שכבר אכל סעודה אחת ביום הפורים, שוב אין מחזירין אותו לכוי"ע בסעודה השנייה, הוא משום שלא הי' חייב כלל לאכול עוד סעודה, - וקיי"ל שרק בסעודות שמחוייבים בהם, אם שכח להזכיר בברכת המזון שלהם מעין המארע, חוזר ומברך, - והכא כיון שלא הי' חייב לאכול עוד סעודה, לכן אין מחזירין אותו, עיי"ש.

והנה מנהג העולם הוא, שאוכלים את ה'סעודת פורים' לאחר המנחה (והובא ברמ"א או"ח ס"י תרצה, ב, דרך נוהגים), ולמעשה העולם נוהג לאכול גם סעודה קטנה בשחרית, - ומעתה לפי מה שהובא לעיל נמצא, שבכה"ג באמת כבר יצאו יד"ח סעודת פורים בסעודה הקטנה שאכלו בשחרית, (ולכן כששכח על הניסים בברהמ"ז דסעודת פורים שלאחר המנחה, אינו חוזר לכוי"ע וכנ"ל).

ומעתה לכאוי צ"ע טובא בזה, וכדלהלן.

- א -

דהנה ידוע המעשה, שהי' לפני מרן הגר"ח מבריסק זצ"ל שני אתרוגים, האתרוג האחד הי' נראה מהודר, אך הי' ספק שמא הוא פסול, - והאתרוג השני הי' כשר בוודאי, אך הוא לא הי' מהודר, - ונטל הגר"ח בתחילה את האתרוג המהודר שהוא ספק פסול, ורק אח"כ נטל את האתרוג שבוודאי כשר אך אינו מהודר.

וביאר הגר"ח, שאם יטול קודם את האתרוג שבוודאי כשר (אך אינו מהודר), הרי מייד ייצא בו יד"ח המצוה, - וא"כ אם יטול אח"כ את האתרוג המהודר (שהוא ספק פסול), לא יקיים בזה את ההידור מצוה (גם להצד שהאתרוג המהודר כשר), כיון שכבר יצא יד"ח המצוה מייד כשנטל את האתרוג הראשון, שהי' וודאי כשר אך לא מהודר, ולאחר שכבר יצא יד"ח המצוה, תו אין שייך לקיים את ההידור מצוה לחודי, מאחר שכבר נסתלקה מצוותו.

ומשא"כ אם יטול קודם את האתרוג המהודר, הרי על הצד שהוא באמת כשר, יזכה לקיים את המצוה בהידור, - ועל הצד שהוא פסול, הוא ייצא יד"ח באתרוג השני שיטול אח"כ, שהוא בוודאי כשר אף שאינו מהודר.

- ב -

ומעתה לפי דברי הגר"ח מבריסק הנ"ל לכאוי צ"ע טובא, מה הביאור במנהג העולם לגבי סעודת פורים, שאוכלים בתחילה סעודה קטנה בשחרית, ורק אחרי מנחה אוכלים את הסעודה

קטנה בשחרית, וכבר בעצם יצא ידי"ח סעודת פורים, אך מ"מ כשיאכל אח"כ שוב את הסעודת פורים שלאחר המנחה, הרי הוא יהדר בזה ביותר במצות סעודת פורים, כיון שהוא מייחד בזה ביותר את יום' הפורים, ליום' משתה ושמחה.

ולכן יכול לשוב ולהדר במצות סעודת פורים, גם לאחר שכבר יצא ידי"ח סעודת פורים בשחרית, כיון דלא נסתלקה מצוות, משום שאכתי יכול להמשיך ולייחד ביותר את יום' הפורים, ליום' משתה ושמחה, - וזוה מיושב שפיר מנהג העולם, דמרבית בסעודת פורים דלאחר המנחה, ובשחרית אוכלים רק סעודה קטנה, - (ומשאי"כ לגבי האתרוגים, שלאחר שיצא ידי"ח המצוה כבר נסתלקה מצוותו, ולכן שוב אינו יכול להוסיף ולהדר בזה לדעת הגר"ח מבריסק הני"ל).

[אכן לפי"ז יליע, מדוע הרמב"ם השיעו"ע לא כתבו, שצריך לאכול בפורים 'לפחות' סעודה אחת (וכמשי"כ במתנות לאבינוים 'לפחות'), - ויש לומר, דמבצר אין הידור להרבות בכמה סעודות, דהא אפשר לעשות סעודה אחת גדולה וארוכה, וגם בזה הוא מייחד ביותר את יום' הפורים ליום' משתה ושמחה.

וכמו שהובא מנהג אדוננו הגר"ח ז"ל בספר 'תוספת מעשה רב' (אות ט) וז"ל, 'ואדמו"ר החסיד עשה סעודתו תיכף אחר התפילה, ואח"כ ישב על שולחנו כל היום, ואכל ושתה הרבה למאוד לקיים חיוב עד דלא ידעו, ולעת ערב בירך ברכת המזון, ומג יינו והתפלל תפילת ערבית, עכ"ל.

ולכן הרמ"ו השיעו"ע לא כתבו שצריך לאכול 'לפחות' סעודה אחת, דבאמת אין הידור בכמה סעודות, ולגבי סעודה אחת אכן כתב הרמ"א (אוי"ח סי' תרצה, א) ד'מצוה להרבות בסעודת פורים, - וי"מ"ו להנייל מבואר שפיר, דגם לאחר שכבר יצא ידי"ח סעודת פורים בסעודה הקטנה שבשחרית, מ"מ אכתי יכול לקיים את ההידור, בסעודה שלאחר המנחה וכני"ל.

ח -

ומעתה מיושב שפיר גם מה שהקשינו לעיל, שמהמג"א בה"ל סעודת פורים מוכח, שגם בה"ג שבדעתם לאכול לאחר המנחה את הסעודת פורים הגדולה, מ"מ כבר יצאו ידי"ח סעודת פורים בסעודה הקטנה שבשחרית, ולכאוי קשה דמוכח מזה דלא כדברי הגרשז"א הני"ל.

אכן מעתה י"ל דלא קשיא מידי, כיון דמצות סעודת פורים שאני ממצות סעודות שבת, משום שלגבי סעודת פורים באמת כן רוצים לצאת בסעודה הקטנה שבשחרית ידי"ח סעודת פורים, כיון שבסעודת פורים אפשר להדר גם לאחר שכבר יצאו ידי"ח המצוה, וכדכתבנו לעיל דהוי דין לעשות את היום, ליום' משתה ושמחה, וכל המרבה הרי זה משובה, ולכן כתב המג"א שיצאו ידי"ח סעודת פורים, בסעודה הקטנה שבשחרית וכני"ל.

ומשאי"כ בסעודות שבת, שאם ייצאו ידי חובת הסעודה השנייה בעוגות, יתכן דשוב אינם יכולים אח"כ להדר ולאכול שוב את הסעודה השנייה בהידור, וכדברי הגר"ח מבריסק הני"ל שלאחר שכבר יצא ידי"ח המצוה ונסתלקה מצוותו, שוב אי"א להדר עוד במצוה, - ולכן לגבי סעודות שבת י"ל, שכיון שהם חושבים בדעתם לאכול אח"כ את הסעודה השנייה, מחבתם הני"ל גופה הו"א ככוונה להדיא, שאינם רוצים לצאת בעוגות ידי"ח הסעודה השנייה, ומבוארים שפיר דברי הגרשז"א הני"ל, ודו"ק ונפלא.

ניתן לזכות את הרבים ולהגדיל תורה ולהאדירה
ע"י הקלטת תגובות הערות והוספות
בקו 'מים זרים': 02-633-5850

כמו כן בקו זה ניתן להאזין לתגובות שהתקבלו במערכת

המען לתגובות: יצחק זאב כגן
רח' נתיבות המשפט 81 מודיעין עילית
טל': 1515-271-55442 (תא קולי)
פקס: 02-655-0973 (מערכת נסיונית)
דוא"ל: A0527155442@GMAIL.COM

וא"כ צ"ע מדוע כתב המג"א שכן יוצאים ידי"ח סעודת פורים בסעודת השחרית הקטנה, (ולכן כששכח על הניסים בברמ"ז סעודת פורים שלאחר המנחה, אינו חוזר לכוי"ע וכני"ל), - והרי לכאוי אין סברא לחלק בין סעודת פורים סעודת שבת ולומר, דבסעודת פורים כן ניחא להו לאינשי לצאת ידי"ח סעודת פורים כבר בסעודה הקטנה שבשחרית.

דלכאוי אין טעם לחלק כך, משום דהא גם גבי סעודת פורים קיי"ל ברמ"א (ריש סי' תרצה) ד'מצוה להרבות בסעודת פורים', ולכן לכאוי י"ל דאין ניחא להו לצאת ידי"ח סעודת פורים בסעודה הקטנה שבשחרית.

וא"כ לכאוי צ"ע טובא בביאור דברי הגרשז"א הני"ל, דמאי שנא אכילת בעוגות לפני הסעודה השנייה בשבת, מאכילת הסעודה הקטנה בפורים בשחרית, - וכן צ"ע טובא מה שהקשינו לעיל, מה הביאור במנהג העולם שאוכלים בפורים סעודה קטנה בשחרית, והרי לכאוי מפיסדים בזה את המצוה להרבות בסעודת פורים וכני"ל.

ה -

והנראה לומר בזה בס"ד, דהנה לגבי 'משלוח מנות' כתב השיעו"ע (אוי"ח סי' תרצה, ד) וז"ל, 'וכל המרבה לשלוח לרעים משובה' עכ"ל, ומבואר בזה דמי שמרבה במשלוח מנות, מקיים בזה את מצות משלוח מנות בהידור, ואף שכבר יצא ידי"ח משלוח מנות מייד כששלח לאיש אחד, מ"מ אכתי יכול להוסיף ולהדר עוד במצוה.

וכן לגבי 'מתנות לאבינוים' כתב השיעו"ע (אוי"ח סי' תרצד, א) וז"ל, 'חייב כל אדם ליתן 'לפחות' שתי מתנות לשני עניים' עכ"ל, ומבואר בזה דמי שמרבה במתנות לאבינוים, מקיים בזה את מצות מתנות לאבינוים בהידור (ולכן דיקדק השיעו"ע וכתב 'לפחות'), ואף שכבר יצא ידי"ח מתנות לאבינוים מייד כשנתן לב' אבינוים, מ"מ אכתי יכול להוסיף ולהדר עוד במצוה.

ומעתה לכאוי צ"ע בזה, דמאי שנא מהא דס"ל להגר"ח מבריסק, דלאחר שנטל את האתרוג הכשר ויצא כבר ידי"ח המצוה, שוב אינו יכול להוסיף ולהדר עוד במצוה, ולא יועיל אם יוסיף ויטול אתרוג אחר מהודר יותר, כיון דאי"א להוסיף ולהדר עוד במצוה לאחר שכבר יצא ידי"ח המצוה, ומעתה צ"ע מאי שנא מצות משלוח מנות ומתנות לאבינוים, ממצות נטילת ארבעת המינים.

ו -

והנראה לבאר בזה בס"ד, דהנה מצוות משלוח מנות ומתנות לאבינוים נלמדו מהא דכתיב במגילת אסתר (פרק ט, כא-כב) 'לקיים עליהם להיות עושים את יום י"ד לחודש אדר, ואת יום ט"ו בו וכו', לעשות אותם ימי משתה ושמחה, ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאבינוים'.

ומשמע שיש דין לעשות את ימי' הפורים, לימי' משלוח מנות ומתנות לאבינוים, וא"כ יש לבאר שפיר, מדוע כל המרבה במשלוח מנות ומתנות לאבינוים הרי זה משובה, כיון דאין הביאור שיש בפורים חיוב משלוח מנות ומתנות לאבינוים גרידא.

אלא הביאור הוא, שיש חיוב לעשות את ימי' הפורים, לימי' משלוח מנות ומתנות לאבינוים, וא"כ ככל שירבה במשלוח מנות ובמתנות לאבינוים, הרי הוא מייחד בזה ביותר את יום' הפורים, ליום' משלוח מנות ומתנות לאבינוים.

ולכן יכול להדר במשלוח מנות ובמתנות לאבינוים גם לאחר שכבר יצא ידי"ח, כיון דלא נסתלקה מצוותו, משום שאכתי יכול להמשיך ולייחד ביותר את יום' הפורים, ליום' משלוח מנות ומתנות לאבינוים וכני"ל, - ומשאי"כ בשאר המצוות, שלאחר שיצא ידי"ח המצוה, כבר נסתלקה מצוותו, ולכן שוב אינו יכול להוסיף ולהדר בהן לדעת הגר"ח מבריסק הני"ל.

ז -

ומעתה אם כנים דברינו הני"ל, הרי באותו פסוק כתיב נמי 'לעשות אותם ימי משתה ושמחה', ומשם נלמד החיוב של סעודת פורים, וא"כ להני"ל י"ל, דגם לאחר שאכל בפורים סעודה